

Rīgas domes saistošo noteikumu norma, kas nosaka kārtību, kādā tiek aprēķināts nekustamā īpašuma nodoklis dzīvokļa īpašumos nesadalītās mājās, atbilst Satversmei

Satversmes tiesa 2018. gada 18. oktobrī ir pieņēmusi spriedumu lietā Nr. 2017-35-03 “Par Rīgas domes 2015. gada 9. jūnija saistošo noteikumu Nr. 148 “Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā” 3.2.1. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam”.

Apstrīdētā norma

Saskaņā ar Rīgas domes 2015. gada 9. jūnija saistošo noteikumu Nr. 148 “Par nekustamā īpašuma nodokli Rīgā” 3.2.1. apakšpunktu (turpmāk – apstrīdētā norma) par dzīvokļa īpašumos nesadalītu daudzdzīvokļu māju vai tādu nedzīvojamā ēkā esošu telpu grupu, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, nodokļa maksātājam – fiziskajai personai – nodokļa likmes 0,2, 0,4 vai 0,6 procentu apmērā no īpašuma kadastrālās vērtības (turpmāk – samazinātās nodokļa likmes) piemēro par to mājas platības daļu, kurā taksācijas gada 1. janvārī plkst. 0.00 ir deklarēta personas dzīvesvieta, pieņemot, ka vienai dzīvesvietu deklarējušai personai piekrīt 30 kvadrātmetri no mājas daļas, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, un par šai daļai piekrītošo koplietošanas telpu platību. Par pārējo platības daļu nodokļa maksātājam piemēro nodokļa likmi 1,5 procentu apmērā no īpašuma kadastrālās vērtības. Apstrīdētā norma neattiecas uz valsts, pašvaldības un pašvaldības kapitālsabiedrību īpašumā vai valdījumā esošajiem objektiem.

Augstāka juridiska spēka normas

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 91. panta pirmais teikums: “Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā.”

Satversmes 105. panta pirmais teikums: “Ikvienam ir tiesības uz īpašumu.”

Lietas fakti

Lieta ierosināta pēc tiesībsarga pieteikuma. Tiesībsargs pārbaudes lietas ietvaros secinājis, ka apstrīdētā norma nepamatoti paredz atšķirīgu nekustamā īpašuma nodokļa apmēru un aprēķinu personai, kurai pieder dzīvokļa īpašums vai viendzīvokļa māja, un

personai, kurai pieder daudzdzīvokļu māja, kas nav sadalīta dzīvokļa īpašumos. Tiesībsargs ieteicis Rīgas domei grozīt apstrīdēto normu, lai novērstu neattaisnotu atšķirīgo attieksmi un personas tiesību uz īpašumu ierobežojumu. Rīgas dome atteikusies tiesībsarga norādītajā termiņā novērst konstatētos trūkumus.

Tiesas secinājumi

Par to, kā tiks izvērtēta apstrīdētās normas satversmība

Izskatāmās lietas pamatjautājums ir par to, vai nekustamā īpašuma nodokļa maksātāja – fiziskās personas –, kuram piemēro nodokli par daudzdzīvokļu māju, kas nav sadalīta dzīvokļa īpašumos, vai par telpu grupu nedzīvojamā ēkā, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, iespējamais īpašuma tiesību ierobežojums atbilst tiesiskās vienlīdzības principam. Līdz ar to Satversmes tiesa nolēma izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 91. panta pirmajam teikumam kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu. [8.]

Par Satversmes 91. panta pirmā teikuma un Satversmes 105. panta pirmā teikuma saturu

Satversmes tiesa norādīja, ka Satversmes 91. panta pirmais teikums kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu liedz izdot tādas tiesību normas, kas bez objektīva un saprātīga pamata pieļauj atšķirīgu attieksmi pret vienādos un salīdzināmos apstākļos esošiem nodokļa maksātājiem. Tādējādi izskatāmajā lietā Satversmes tiesa noskaidroja: 1) vai un kuras personas (personu grupas) atrodas vienādos un pēc noteiktiem kritērijiem salīdzināmos apstākļos; 2) vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām (personu grupām); 3) vai šāda attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu; 4) vai šādai attieksmei ir objektīvs un saprātīgs pamats, proti, vai tai ir leģitīms mērķis un vai ir ievērots samērīguma princips. [9.]

Par personu grupām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos

Satversmes tiesa secināja, ka vienādos un salīdzināmos apstākļos atrodas: 1) nekustamā īpašuma nodokļa maksātāji – fiziskās personas –, kuriem jāmaksā nodoklis par dzīvokļa īpašuma sastāvā esošu ēkas daļu, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, vai par viendzīvokļa māju, ja minētajos objektos taksācijas gada 1. janvārī plkst. 0.00 ir deklarēta vismaz vienas personas dzīvesvieta; 2) nekustamā īpašuma

nodokļa maksātāji – fiziskās personas –, kuriem jāmaksā nodoklis par daudzdzīvokļu māju, kas nav sadalīta dzīvokļa īpašumos, vai par telpu grupu nedzīvojamā ēkā, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, ja taksācijas gada 1. janvārī plkst. 0.00 minētajos objektos dzīvesvietu deklarējušo personu skaits ir vienāds ar nodokļa maksātāju skaitu. [10.2., 10.3.]

Par to, vai apstrīdētā norma paredz vienādu vai atšķirīgu attieksmi pret šīm personām

Saskaņā ar apstrīdēto normu dzīvokļa īpašumos nesadalītas daudzdzīvokļu mājas vai tādas nedzīvojamā ēkā esošas telpu grupas, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, gadījumā nodokļa maksātājam – fiziskajai personai – samazinātās nodokļa likmes piemēro par to mājas platības daļu, kurā taksācijas gada 1. janvārī plkst. 0.00 ir deklarēta kādas personas dzīvesvieta, pieņemot, ka vienai dzīvesvietu deklarējušai personai piekrīt 30 kvadrātmetri no mājas daļas, kuras lietošanas veids ir dzīvošana, un par šai daļai piekrītošo koplietošanas telpu platību. Par pārējo platības daļu nodokļa maksātājam piemēro nodokļa likmi 1,5 procentu apmērā no īpašuma kadastrālās vērtības. Savukārt, ja nodokļa maksātājam pieder dzīvokļa īpašums vai viendzīvokļa māja, tad samazinātās nodokļa likmes viņam piemēro neatkarīgi no telpu platības, kas piekrīt šajā īpašumā dzīvesvietu deklarējušai personai. Tādējādi apstrīdētā norma paredz atšķirīgu attieksmi pret personu grupām, kuras atrodas vienādos un salīdzināmos apstākļos. [11.]

Par to, vai atšķirīgā attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu

Satversmes tiesa secināja, ka Rīgas dome nav pārkāpusi tai likumdevēja piešķirto pilnvarojumu. Tiesa arī atzina, ka apstrīdētajā normā ietvertā nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas kārtība ir pietiekami skaidri formulēta, lai persona varētu izprast no šīs normas izrietošo tiesību un pienākumu saturu un paredzēt tās piemērošanas sekas. Tādējādi atšķirīgā attieksme ir noteikta ar normatīvajos aktos paredzētā kārtībā pieņemtu tiesību normu. [12.2.]

Par atšķirīgās attieksmes leģitīmo mērķi

Satversmes tiesa secināja, ka Rīgas dome ir norādījusi uz objektīvām nodokļa maksātāju atšķirībām saistībā ar izraudzīto nodokļa objektu. [13.3.]

Regulējums, kas paredz kāda nodokļa maksāšanu, tiek noteikts, lai nodrošinātu valsts budžeta un pašvaldību budžetu veidošanu, tādā veidā sekmējot sabiedrības labklājību. Ja persona deklarē dzīvesvietu noteiktas pašvaldības teritorijā, tad pašvaldība gūst ieņēmumus arī no šīs personas iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumiem. Savukārt ar nekustamā īpašuma nodokļa un iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu palīdzību pašvaldība var pildīt savas funkcijas. Tādējādi ar apstrīdēto normu noteiktā atšķirīgā attieksme ir vērsta uz sabiedrības labklājības aizsardzību. [13.4.]

Par izraudzīto līdzekļu piemērotību atšķirīgās attieksmes legītimā mērķa sasniegšanai

Satversmes tiesa norādīja: pārbaudot atšķirīgās attieksmes samērīgumu kopsakarā ar Satversmes 105. panta pirmo teikumu, jāņem vērā tas, ka nodokļu tiesību specifika ietekmē konstitucionālās kontroles apjomu. [15.]

Nosakot vienai dzīvesvietu deklarējušai personai piekrītošo telpu platību, Rīgas dome izmantojusi statistikas datus. Tādējādi izraudzītajam nodokļa aprēķināšanas principam ir saprātīgs izskaidrojums. [15.2.]

Ja nodokļa maksātājs vēlas, lai viņam piemērotu samazinātās nodokļa likmes, viņam ir vai nu pašam jādeklarē dzīvesvieta attiecīgajā nodokļa objektā, vai arī jāpiedāvā tā dzīvošanai citām personām un jāļauj tām deklarēt tur savu dzīvesvietu. Attiecīgi palielinās ieņēmumi, ko pašvaldība gūst no tās administratīvajā teritorijā deklarēto personu iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksājumiem. Līdz ar to izraudzītie līdzekļi ir piemēroti atšķirīgās attieksmes legītimā mērķa sasniegšanai. [15.2.]

Par to, vai legītimo mērķi nevar sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem

Satversmes tiesa atzina, ka informācija par personas lietošanā esošajām telpām ne vienmēr būtu uzskatāma par objektīvu nekustamā īpašuma nodokļa aprēķināšanas kritēriju. Savukārt informācijas pieprasīšana no nodokļa maksātājiem vai pienākuma uzlikšana personām iesniegt noteiktu informāciju nodokļa aprēķināšanas vajadzībām, radītu papildu saistības personām un palielinātu administratīvo slogu salīdzinājumā ar apstrīdētās normas regulējumu. Līdz ar to nepastāv citi, saudzējošāki līdzekļi, ar kuriem atšķirīgās attieksmes legītimo mērķi būtu iespējams sasniegt vismaz tādā pašā kvalitātē. [16.2.]

Par to, vai labums, ko no atšķirīgās attieksmes iegūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām un likumiskajām interesēm nodarīto zaudējumu

Jāņem vērā, ka gadījumos, kad dzīvokļa īpašumos nesadalītā daudzdzīvokļu mājā dzīvesvietu ir deklarējusi vismaz viena persona, likmi 1,5 procentu apmērā nodokļa maksātājam piemēro vienīgi par to īpašuma platības daļu, kura “nav nosepta” ar ēkā deklarētajām personām piekrītošo platību. Satversmes tiesa secināja, ka nav pamata uzskatīt, ka nodokļa maksājums, kas aprēķināts saskaņā ar apstrīdēto normu, būtu nesamērīgs slogs adresātam. [17.1.]

Satversmes tiesa arī norādīja, ka apstrīdētajai normai piemīt regulējoša funkcija – mudināt nodokļa maksātājus deklarēt savu dzīvesvietu Rīgā vai ļaut deklarēt savu dzīvesvietu nodokļa objektā personām, kuras tur dzīvo. Tātad nodokļa maksātājs var pielāgot savu rīcību tādā veidā, lai viņam tiktu piemērotas samazinātās nodokļa likmes. [17.2.]

Vērtējot apstrīdētās normas ietekmi uz kopīpašuma tiesiskajās attiecībās esošajām personām, Satversmes tiesa atzina, ka kopīpašuma institūts pats par sevi rada tādas sekas, ka viena kopīpašnieka rīcība var noteiktā mērā ietekmēt pārējos kopīpašniekus. Personām, kas ir kopīpašuma tiesiskajās attiecībās, jāapzinās no tām izrietošās tiesiskās sekas. [17.3.]

Sabiedrības ieguvums no atšķirīgās attieksmes, kas noteikta ar apstrīdēto normu, ir ieņēmumi pašvaldības budžetā, kas ļauj tai pildīt savas funkcijas sabiedrības interesēs. Turklāt sabiedrība gūst labumu arī no efektīvas nodokļa administrēšanas, jo apstrīdētā norma ļauj aprēķināt nodokļa maksājumu, izmantojot pašvaldības rīcībā jau esošu informāciju. Papildus tam apstrīdētā norma sekmē arī to, lai personas, piemēram, īrnieki, deklarētu savu dzīvesvietu tur, kur patiešām dzīvo, un tādā veidā veicina personu sasniedzamību tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību. Tādējādi labums, ko no atšķirīgās attieksmes gūst sabiedrība, ir lielāks par personas tiesībām uz īpašumu nodarīto zaudējumu. Nosakot atšķirīgo attieksmi, ir ievērots samērīguma princips. [17.4.]

Papildus Satversmes tiesa vērta uzmanību uz to, ka pašvaldībai ir pienākums periodiski pēc savas iniciatīvas apsvērt, vai tās noteiktie kritēriji atšķirīgu nekustamā īpašuma nodokļa likmju piemērošanai ir samērīgi, joprojām atbilst sociālajai realitātei

un personas tiesībām uz mājokli un vai šajā jomā spēkā esošo tiesisko regulējumu nevajadzētu pilnveidot. [18.]

Satversmes tiesa nosprieda atzīt apstrīdēto normu par atbilstošu Satversmes 91. panta pirmajam teikumam un 105. panta pirmajam teikumam.

Satversmes tiesas spriedums ir galīgs un nepārsūdzams, tas stāsies spēkā tā publicēšanas dienā. Spriedums tiks publicēts oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis" piecu dienu laikā pēc tā pieņemšanas.

Sprieduma teksts ir pieejams Satversmes tiesas mājaslapā:

http://www.satv.tiesa.gov.lv/wp-content/uploads/2017/12/2017-35-03_Spriedums.pdf

Relīze sagatavota ar mērķi veicināt izpratni par Satversmes tiesā izskatāmajām lietām. Tā nav uzskatāma par nolēmuma daļu un nav saistoša Satversmes tiesai. Spriedumi, lēmumi un cita informācija par Satversmes tiesu atrodama tiesas mājaslapā www.satv.tiesa.gov.lv.

Ketija Strazda

Satversmes tiesas priekšsēdētājas palīdze

Ketija.Strazda@satv.tiesa.gov.lv

67830737, 26200580